

جریدہ علیہ

مشيخت جليله اسلاميه نك جريدہ رسميه بيدر

ذی القعدہ سنہ ۱۳۴۰

عدد ۷۷، ۷۶

شمديلك آيدہ بر نشر اولنور

برنجی سنہ

(علم کلام)

— نظرك تعريفی و معرفة اللهده نظرك وجوبی —

نظر ، عندنده معلوم اولان شیلری تفکر و ملاحظه ایدرك مجهول اولانی عقلک و ذهنک تحصیل ایتسیدر . متقدمین حکمایه کوره : بوجه ما معلوم اولان مطلوبدن مبادی اولان معلومات مناسبیه ، بومبایدن دخی وجه آخرله مجهول اولان مطلوبه ذهنک حرکت ایتسیدر . چونکه مجهوللری ، معلوملری واسطه سیله بیلک ایچون اومجهولدن معلومه التفات ایله ذهنک برنجی دفعه حرکت ایتسی صوکره او معلومدن مطلوب مجهوله مناسب اولانلری بولوب معلومات مناسبیه ترتیب ایتک ایچون معلومات آره سنده ذهنک ایکنجی دفعه اوله رق حرکت ایتسی لازمدر .

ایشته نظر ، ذهنک شواکی حرکتک مجموعندن یا خود حرکت اولاسی شرطیله حرکت ثانیه سندن عبارتدر .

« قالوا النظر هو مجموع الحركتين او الحركة الثانية بشرط الحركة الاولى » متأخریندن بعضیلری : مجرد حرکت ثانیه نك حصول مطلوبده کفایتیه نظر ایدرك ذهنک مبادیدن مطلوب مجهوله اولان حرکتک سینه بنا ایدوب تعریف نظرده « ترتیب امور معلومه للتأدی الی مجهول » یعنی مجهوله تأدی وتوصل ایچون ذهنده امور معلومه یی ترتیبدر دیدیلر . بعض محققینده امر بسیط ایله تحصیل مطلوبی تجویز ایدرك نظر ، ملاحظه المعقول لتحصيل المجهول یعنی مجهولی تحصیل ایچون معقولی ملاحظه در دیه تعریف ایتدیلر . معقولدن مراد عند المعقل حاصل اولان شیء دیمکدر .

نظر ایکی قسمدر . نظر صحیح ، نظر فاسددر . مطلوبه مؤدی اولورسه صحیح ، اولمازسه فاسددر .

چونکه نظر ایچون ماده و صورت اولوب ماده سی امور معلومه دن صورتیده امور مذکوره نك ترتیبده لازم کله جک هیئت اجتماعیه دن عبارتدر .

ایشته بوماده ایله صورت ، دلیلک انتاج مطلوبده معتبر اولان شرائطی — مثلاً شکل اولده صغر انک موجب و کبر انک کلیه اولمسی کی — جامع اوله رق صحیح اولورسه نظر دخی صحیح اولور . شرائطی جامع اولیوبده فاسد اولورسه نظر دخی فاسد اولور . بناءً علیه

سابقا دليلك تعريفده كي نظر ، مايمكن التوصل بصحيح النظر دينيله رك صحيح قيدى ايله تقييد اولندى .

نظر صحيحك حكيمى : علم و يقينك حصولى و معرفة اللهده و جوبى افاده ايتكدرد . فقط بعدال نظر شو علمك حصول و لزومى دليلك تعريفده سابقا برتفصيل بيان اولنديقى اوزره عندالاشاعره عادى ، حكمايه كوره اعدادى ، معتزليه كوره توليدى ، امام رازى به كوره عقلى در .

بعض حكماء مسائل السيهده نظرك علم يقين افاده ايتديكسند قائل اولوب السهاتك صرف معقولاتدن عبارت اولمى و بين الناس السهاتده اختلاف آرانك كثرى و تضاد افكارك و فرقى وقوع بولمى ايله استدلال ايلدير .

لكن مسائل السيهه نك مأخذى ، محسوس و مشاهد اولان عالمز و آفاق و انفسمز اولديغندن صرف معقولات قيانندن دكلدر . السهاتده اختلاف آرانك كثرى ايسه حقه اصابتك تعميرنى موجب اولسه بيله تعذرنى موجب اولماز . خصوصا كه اقوام و افراد انسانيه دن هيچ برينك عقلى ايرديكى درجهده فكر السهه دن خالى اولماقلى جهته مسائل السيهه فطرى و ضرورىدر . جناب حقل « فطرة الله التى فطر الناس عليها . لا تبديل لخلق الله . ذلك الدين القيم » قول شريفى ده بونى مؤيددر .

نظر صحيحك و جوبى اثباتده ايكي طريق واردر . عقلى ، نقلى در . طريق عقلى : جناب واجب الوجود حضرتلزينك صفات كماله ايله متصف و نواقصدن منزوم و مبرا اولديغنى بقدر الطاقة البشرية بيلوب ايمان ايتك اجماع امتله و اجيددر . بو واجبك حصولى ايسه نظر صحيحه متوققدر . « مايتوقف عليه الواجب فهو واجب ، مصداقنجه واجب مطلقك [۵]

[۵] واجب مطلق ، برشى يالكز وجودنده ديكرينك وجودينه متوقف اولاندر . صلاة كي كه وجودنده طهارتك وجودينه توقف ايدر .

صلاة ، واجب مطلقدر . طهارت دخى آلك مقدمه سيدر .

واجب مقيد ، برشى وجودنده و وجوبنده ديكر شيتك وجودينه متوقف اولاندر . زكاة كي كه وجودنده و وجوبنده نصابك وجودينه توقف ايدر ، زكاة ، واجب مقيددر . نصاب دخى آلك مقدمه سيدر .

ايشته واجب مقيدك مقدمه سى هر نه قدر واجب دكل ايسه ده لكن واجب مطلقك مقدمه سى كندى كي و اجيددر .

بناء عليه صلاتك مقدمه سى اولان طهارت ، و اجيددر . زيرا مصلبه طهارت لازمدر . اما زكاتك مقدمه سى اولان نصاب ، واجب دكلدر . زيرا نصابه مالك اولق هر كسك يد اقتدارنده دكلدر . نصابه مالك اولان كيمسه به زكاة ، واجب اولور . والا فلا .

توقف ایلدیکی شی ده واجبدر . اوله ایسه معرفت باری ایچون نظر صحیح ، واجبدر .
طریق نقلی : وجوب نظره دلالت ایدن آیات جلیله واحادیث شریفه در .

آیات جلیله دن بری : جناب حَقَّ « قل انظروا ماذا فی السموات والارض » قول شریفدر . معنای شریفی حبیب ! طریق حقه ارشاد ایچون دعوتلرینه مأمور اولدیغک کیمسه لره سویله که : الباب عقلانی وادی حیرته براقان کوکبر ویرلرده نه درلو عجایب مصنوعات وضرائب مخلوقات بولندیغنه نظر عبرتله باقیکز ، تفکر وتأمل ایدیکز . اتردن مؤثره استدلال طریقله جناب واجب الوجود حضرتلرینک وارلغنی وصفات کمالیه سنی ادراک ایدوب اول وجه ایله ایمان ایدیکز دیمکدر .

دیگری : جناب حَقَّ « فانظر الى آثار رحمة الله كيف يحيي الارض بعد موتها » قول جلیلی در . معنای شریفی : جناب حَقَّ رحمة الله سنک اثرلرینه نظر عبرتله باقیکز ، تأمل وتفکر ایدیکز که حسب العاده موسم شتاده برودت ایله نشوونمادن محروم اولان یرلری هنکام بهارده درلو درلو ازهار واوراقله نصل احیا بویوربور دیمکدر .

مطلق امردن متبادر اولان ، وجوب مأمور به اولغله مطلوب اوزره معرفت باری حقنده نظرك شرعاً واجب اولدینی آکلاشیلیور .

وجوب نظره دلالت ایدن حدیث شریف دخی فخر رسالت اقدمزك « ويل لمن لا کها بین لحيه ولم يتفكر فيها » کلام عالی نبویسی در که جناب حَقَّ « ان فی خلق السموات والارض واختلاف اللین والنهار لآیات لا ولی الالباب » قول شریفی شرفنزول بیورلدینی وقت ، بو حدیث شریف شرفوارد اولمشدر .

معنای شریفی : واه ، یازیق یاخود هلاک دائم وعذاب الیم شول کیمسه یه که شوآیت جلیله یی ایکی چکه سی آره سنده چیکندی ، کوله دی یعنی تلاوت ایلدی ده آفاق وانفسده یونجه مصنوعات ومخلوقات تفکر وملاحظه ایتدی دیمکدر .

اشبو حدیث شریفده آیت جلیله مذکوره نك حاوی اولدینی معانی منیفه سنی تفکر وملاحظه ایتمکسزین مجرد قرائت ایدن کیمسه نك حالی ، بر فائده معتده یی مشتمل اولما مقده مأکولاتی یالکز آغزنده کودلیوب ده حلقومنه واصل اولما مقله لذتی حس ایتیمان کیمسه یه تشبیه اولنش وبوتشیه دن غرض دخی اوقاری ، همتی یالکز قرأت نظمه قصر ایدرك معانی منیفه سنی فهم وتفکره صرف ذهن ایتدیکندن الفاظ قرآن عننده مأکولات کبی اولدی دیه لوم ومذمت بولنمشدر .

ایشته بوحديث شريف معرفة اللهده نظرى ترك ايدن كيمسه لرى انذار ايله وعيدى
مستضمندر . وعيد وانذار ايسه تارك واجبه مخصوصدر . بناءً عليه نظرك تركى اوزرينه
جوعيدى متضمن اولان حديث شريف ، نظرك وجوبه دلالت ايدر .
لكن صيغه امرلك وجوبك غيريسنه احتمالى ، حديث شريف مذكورلك دخى خبرواحد
اولمى ، حكم مستفادك قطعيتنه منافى اولمسيه اثبات وجوب نظرده بيان اولنان طريق عقلى
دهاراجدر .
حسين عونى

فلسفه دين

يوقاريده علمای دين وباخصوص هردينك سنيلرى طرفدن اصلى بروحدانيت الهميه
ادعاسنه تمسك اولندينى وبوفكر ايله بونك انكشافنه محسوب ايديله ميه جك اولان هرشيئك
تدنى ، تردى وسقوط اولدينى وشمدى بروحدانيت اصليه ايچون قوللانيه بيله جك بيوك
برمالزمه نك موجود بولندينى بيان ايدلمشدى . شمدى ده مورخين اديانه موافق اوله رق
فيلوسوفلرك نقطه نظرلرينى تقيماً للفائده عرض ايدلم .

دنيلىوركه « دينسز هيچ بر قومك بولمديغنى واك ابتدائى انسانلرك ده يالكنر حال
نومده بولنان براستعدادلرى دكل ، بلكه بالفعل دينلرى اولديغنى قبول ايتك ايچون دين
مفهومنى بك اشاغى آلمى ودين نقطه سنده اونكه ظاهرى برمشابهتى بولنان هرشيئه بونامى
وييره جك صورتده بك قناعتكار اولمليدر . فقط بونكه ناقابل تداوى بردور ظهورايدر؛
ساده اوكه دن اتخاذايدلمش اولان او فكري قورتارمق سوداسنده اولان بوعلما بو صورتله
سينك شرف واهميتنى كسرايتك مجبوريته قايىرلر . دينك يوقاريده ياييلان كى برتعريفنه
بناءً واضحدركه بزه معروف اولان انسانلرله اقوامك هپسى فعلاً بويله دينه ماللك دكلدر؛
(ووندت) وسائرلرينك تعريفلرينه كورده ده دكلدر .

وحدانيت اصليه فكرينك قبولى تقديرنده معتاد اولان هرشى باش اشاغى كليز؛ تاريخ دين
هيئت عموميه سسيله بر انكشاف دكل ، بلكه بر انطوا صورتى كوستيرير ؛ بر بآتمه نك كه
اونى آنحق صوكره دن داخما حاضر موجود اولان حصه ميراثه بر رجوع تعقيب ايدم جكدى .
محكم قطيى وييره جك اولان وقايعك محكم برلسان قوللانمقلىرى ، امارات ودلائلك